

Корчагіна О. В.,

*кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри соціології*

*Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦИФРОВОГО МЕДІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну стало не лише військовим і гуманітарним викликом, а й точкою радикального зламу в розвитку інформаційного простору. Війна прискорила цифровізацію комунікації, зруйнувала старі межі між журналістикою, блогерством і громадянською активністю. Сьогодні соціальні мережі перетворилися на головне джерело інформації для 84% українців, що свідчить про фундаментальну зміну медіаспоживання, у якому цифрові канали заміщують традиційні.

Такі зрушення відбуваються на тлі загострення питань свободи слова, етичних меж журналістської діяльності та впливу емоційного контенту на суспільну свідомість. З одного боку, соціальні мережі стали простором швидкого реагування, самоорганізації та горизонтальної взаємодії громадян, з іншого – полем для дезінформації, маніпуляцій і штучного роздмухування конфліктів.

Актуальність теми зумовлена необхідністю осмислення нової структури цифрового медіапростору України в умовах воєнного стану. Питання полягає не лише у швидкому поширенні новин чи зміні форматів комунікації, а в глибшій трансформації ролі журналіста, стандартів достовірності та механізмів суспільного контролю.

Медійні кризи стали своєрідними індикаторами суспільного стану, демонструючи, як швидкість інформаційного обігу впливає на довіру до інституцій, моральні норми та публічну комунікацію.

Найгучнішим прикладом стала справа медико-соціальних експертних комісій (МСЕК), де виявлено масштабні зловживання під час оформлення фіктивних інвалідностей для посадовців. Знайдені в будинку голови Хмельницької МСЕК мільйони доларів, а також дані про сотні незаконно виданих довідок стали медійною сенсацією [1]. Цей кейс показав, що цифрові платформи сьогодні фактично виконують роль громадського моніторингу: завдяки Telegram-каналам і журналістським розслідуванням інформація поширюється миттєво, формуючи суспільний тиск на державні інституції.

Суспільна реакція, посилена дискусіями, призвела до кадрових рішень на найвищому рівні – відставки Генерального прокурора, а також ліквідації системи МСЕК [1]. Таким чином, інформаційна хвиля, підживлена соціальними мережами, трансформувалася у політичну дію, що підтверджує нову роль медіа як інструменту впливу, а не лише комунікації.

Інцидент за участю народного депутата Миколи Тищенка, який особисто взяв участь у побитті ветерана Дмитра Мазохи, продемонстрував, як подія локального масштабу завдяки цифровим платформам миттєво набуває національного значення. Відеозаписи очевидців і повідомлення в Telegram перетворили ситуацію на символ зловживання владою. Після хвилі суспільного обурення розпочалося кримінальне розслідування, а Тищенку було обрано запобіжний захід [2].

У цьому випадку спостерігається ефект «зворотного тиску»: соціальні мережі стають своєрідним інструментом публічного контролю, який випереджає офіційну реакцію держави. Такі механізми показують, як цифрова культура змінює саму динаміку правосуддя та політичної відповідальності.

Після початку повномасштабної війни мовне питання набуло особливої ваги. Українська мова стала символом спротиву, а публічне використання російської – джерелом конфлікту. Випадки з Ксенією Мішиною, Тарасом Цимбалюком та блогеркою Анною Алхім показали, як будь-яке публічне порушення мовної норми може спровокувати суспільну хвилю засудження [3]. Цифрові платформи в таких випадках виконують не лише комунікаційну, а й дисциплінуючу функцію, задаючи межі прийнятної поведінки. Вони створюють своєрідну цифрову моральність, де реакція аудиторії визначає міру допустимого в публічному просторі.

Як бачимо, цифрова революція в медіа не лише змінила технічні параметри комунікації, а й радикально трансформувала структуру влади у сфері інформації.

Насьогодні Telegram став домінуючим джерелом інформації: 72% українців використовують його для отримання новин. Однак лише незначна частина каналів належить професійним медіа, тоді як більшість керується анонімними авторами або політичними структурами. Це створює небезпечний прецедент: анонімність підвищує ризики дезінформації, підміни фактів і цілеспрямованих маніпуляцій.

Дослідження показують, що емоційний контент у Telegram поширюється у 3–5 разів швидше за нейтральний, а отже, алгоритми самі підсилюють скандальність як фактор видимості. Таким чином, логіка цифрового середовища сприяє радикалізації комунікації, де інформаційні скандали стають частиною масової культури.

У минулому журналістські розслідування розгорталися поступово, мали етапи перевірки фактів, коментарів, офіційних реакцій. Натомість

сьогодні новина часто виникає «знизу» – з поста користувача, відеочесвидця чи мемного контенту – і миттєво набуває лавиноподібного ефекту. Цей механізм створює ефект «медійного шоку», коли суспільство реагує емоційно до появи фактів, а сама подія перетворюється на інформаційний символ.

У результаті цифрових зрушень зросла роль фахівців із соціальних мереж, фактчекерів, продюсерів коротких форматів. Це свідчить про глибоку перебудову самої природи журналістики: із професії, заснованої на перевірці фактів і балансі думок, вона перетворюється на діяльність, орієнтовану на увагу та швидкість реакції. У результаті медійний простір стає більш хаотичним, але й більш демократичним – кожен користувач потенційно стає учасником комунікаційного процесу.

Війна створила безпрецедентні умови для функціонування українських медіа. У 2024 році Інститут масової інформації зафіксував 268 порушень свободи слова, більшість із яких спричинені діями Росії, але значна частина – внутрішніми обмеженнями [4].

Українські журналісти працюють у надзвичайно складних умовах – постійні обстріли, відсутність стабільного фінансування, ризики цензури й тиску. Проте спостерігається підвищення рівня професійної витривалості. Редакції створюють внутрішні системи підтримки, впроваджують психологічні тренінги, формують мобільні групи для роботи в небезпечних зонах. Це свідчить про еволюцію українського журналістського корпусу від реактивної до проактивної моделі діяльності, коли професійні спільноти самі створюють механізми захисту, не чекаючи державної допомоги.

Національна спілка журналістів України стала ключовим центром моніторингу порушень прав журналістів і комунікації з міжнародними організаціями. Активно залучається донорська допомога, спрямована на підтримку незалежних медіа та забезпечення їхньої діяльності в умовах браку реклами. Україна посіла 61 місце у світовому Індексі свободи слова – найвищий показник за останні роки. Попри війну, українські журналісти демонструють високий рівень професійної відповідальності, а медійне середовище зберігає ознаки плюралізму [5].

Таким чином, механізми захисту журналістів мають еволюціонувати відповідно до нової реальності – не лише як правові чи політичні, а як етичні та професійні стандарти цифрової епохи.

Висновки. Цифрова трансформація українського медійного простору в умовах війни виявилася багатовимірним процесом, що поєднує технологічні, соціальні й етичні зрушення. Соціальні мережі стали не просто каналом комунікації, а головним середовищем формування суспільних настроїв, політичного тиску й колективних емоцій. Медійні скандали 2024–2025 років показали, що цифрова публічність може бути

одночасно засобом контролю і джерелом хаосу, а свобода слова – не лише правом, а й відповідальністю за наслідки комунікації.

Подальший розвиток українського медіапростору потребує збалансованого підходу, де свобода висловлювання поєднуватиметься з етичними стандартами, медіаграмотністю та національною безпекою.

Список використаних джерел:

1. Корупція у МСЕК через фіктивні інвалідності: деталі. Громадське радіо. 2024. 5 листопада. URL: <https://hromadske.radio/news/2024/11/05/bilshist-fihurantiv-sprav-pro-koruptsiu-u-msek-maiut-invalidnist> – Назва з екрана.

2. Тищенко вперше з'явився на судові засідання у своїй справі в Дніпрі. Українська правда. 2025. 5 лютого. URL: <https://www.pravda.com.ua/ukr/news/2025/02/5/7496865> – Назва з екрана.

3. Мовні скандали 2024 – Цимбалюк, Мішина, Алхім і не тільки: головні мовні скандали зірок у 2024 році (фото, відео). Телеграф. 2024. 23 грудня. URL: <https://news.telegraf.com.ua/ukr/ukraine/2024-12-23/5891389-mishina-tsimbalyuk-alkhim-i-ne-tilki-golovni-movni-skandali-zirok-u-2024-rotsi-foto-video> – Назва з екрану.

4. ІМІ: В Україні зафіксовано 268 порушень свободи слова у 2024 році, більшість злочинів скоїла РФ. Detector Media. 2025. 13 січня. URL: <https://detector.media/infospace/article/236982/2025-01-13-imi-v-ukraini-zafiksuvaly-268-porushen-svobody-slova-u-2024-rotsi/> – Назва з екрана.

5. Ukraine ranks 61st in the annual World Press Freedom Index. *Digital Forensics Lab*. 2024. 3 травня. URL: <https://dii.dn.ua/en/ukraine-ranks-61st-in-the-annual-world-press-freedom-index>